Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

OLIY TA'LIMDA RIVOJLANTIRUVCHI TASHKILIY MUHITNI SHAKLLANTIRISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI

Shukurova Shaxzodaxon Xolbek qizi

https://doi.org/10.5281/zenodo.22911695

Annotatsiya. Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida rivojlantiruvchi tashkiliy muhitni shakllantirishning nazariy-metodologik asoslari, zamonaviy yondashuvlari va amaliy mexanizmlari tahlil qilingan. Tizimli, gumanistik-psixologik, kompetentli yondashuvlar nuqtai nazaridan tashkiliy muhit tushunchasi ochib berilgan, shuningdek, ushbu muhitni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari belgilangan.

Kalit so'zlar: rivojlantiruvchi muhit, tashkiliy muhit, oliy ta'lim muassasasi, tashkiliy madaniyat, o'rganuvchi tashkilot, pedagogik iqlim, innovatsion muhit, boshqaruv madaniyati.

Аннотация. В данной статье проанализированы теоретико-методологические основы, современные подходы и практические механизмы формирования развивающей организационной среды в организациях высшего образования. Раскрыто понятие организационной среды с позиций системного, гуманистико-психологического и компетентностного подходов, а также определены педагогические условия формирования данной среды.

Ключевые слова: развивающая среда, организационная среда, организация высшего образования, организационная культура, обучающаяся организация, педагогический климат, инновационная среда, управленческая культура.

Abstract. This article analyzes the theoretical and methodological foundations, contemporary approaches, and practical mechanisms for developing a developmental organizational environment in higher education institutions. The concept of organizational environment is examined from the perspectives of systemic, humanistic-psychological, and competency-based approaches. The pedagogical conditions necessary for developing such an environment are also identified.

Keywords: developmental environment, organizational environment, higher education institution, organizational culture, learning organization, pedagogical climate, innovative environment, management culture.

Jahon ta'lim tizimida ro'y berayotgan globallashuv jarayonlari, raqamli transformatsiya va innovatsion iqtisodiyotga o'tish oliy ta'lim muassasalari (OTM) oldiga yangi vazifalarni qo'ymoqda. Bugungi kunda OTMning raqobatbardoshligi nafaqat o'quv dasturlari sifati yoki moddiy-texnik ta'minoti bilan, balki uning ichki tashkiliy muhiti, ya'ni professor-o'qituvchilar, talabalar va boshqaruv tarkibi

Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

o‘rtasidagi munosabatlar tizimi, kommunikatsiya madaniyati, innovatsiyalarga ochiqlik darajasi bilan ham belgilanadi.

O‘zbekiston Respublikasida oliy ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontseptsiyasi doirasida belgilangan vazifalar ta’lim sifatini oshirish, sog‘lom raqobat muhitini shakllantirish, xalqaro standartlarga moslashuv amalda faqat tashkiliy tuzilmani islohot qilish bilan emas, balki OTM ichidagi psixologik-pedagogik muhitni tubdan yangilash orqali hal etilishi mumkin. Shu bois “rivojlantiruvchi tashkiliy muhit” tushunchasi va uni shakllantirish mexanizmlarini ilmiy jihatdan asoslash dolzarb masalalardan biriga aylanmoqda.

“Rivojlantiruvchi tashkiliy muhit” tushunchasining mohiyati. Ilmiy adabiyotlarda “tashkiliy muhit" tushunchasi ko‘p qirrali hodisa sifatida talqin etiladi. Umumlashtirilgan holda, tashkiliy muhit - bu tashkilot ichida shakllangan, uning a’zolari tomonidan idrok etiladigan va ularning xatti - harakatiga ta’sir ko‘rsatuvchi ob’ektiv va subyektiv sharoitlar, munosabatlar hamda qadriyatlar tizimidir.

“Rivojlantiruvchi” sifatlovchisi esa muhitning faqat mavjud holatni saqlash emas, balki tashkilot a’zolarining kasbiy va shaxsiy rivojlanishiga xizmat qilish funksiyasini ta’kidlaydi. Boshqacha aytganda, rivojlantiruvchi tashkiliy muhit - bu professor-o‘qituvchi va talabaning ijodiy salohiyati, kasbiy kompetensiyasi hamda shaxsiy fazilatlarini uzluksiz takomillashtirishga yo‘naltirilgan, o‘zaro ishonch, hamkorlik va innovatsiyalarga ochiqlik asosida qurilgan murakkab pedagogik-psixologik tizimdir.

Ushbu tushunchaning tarkibiy komponentlari sifatida quyidagilarni ajratish mumkin:

- Psixologik-pedagogik komponent - jamoada o‘zaro ishonch, hurmat va qo‘llab-quvvatlash muhiti;
- Tashkiliy-boshqaruv komponenti - qaror qabul qilishda ishtirokchilik, shaffoflik, mutanosib vakolatlar taqsimoti;
- Ijodiy-innovatsion komponent - yangi g‘oyalarni ilgari surish va amalga oshirish uchun sharoit;
- Axborot-kommunikativ komponent - ochiq va samarali aloqa tizimi, teskari aloqa mexanizmlari;
- Moddiy-infratuzilmaviy komponent - faoliyat uchun zarur sharoitlarning mavjudligi.

Tizimli yondashuv nuqtai nazaridan OTM o‘zaro bog‘liq elementlardan (kadrlar, boshqaruv, infratuzilma, tashqi muhit bilan aloqa) tashkil topgan yaxlit tizim sifatida ko‘riladi. Bunda rivojlantiruvchi muhit alohida olingan chora-tadbirlar yig‘indisi emas, balki barcha tizim elementlarining muvofiqlashgan holda faoliyat yuritishi natijasida vujudga keladi. (K.Rodjers, A.Maslou g‘oyalari asosida)

Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

shaxsning o‘z-o‘zini namoyon qilish ehtiyojini muhitni shakllantirishning markaziy omili sifatida ko‘radi. Bu yondashuvga ko‘ra, OTM muhiti har bir subyektning (o‘qituvchi ham, talaba ham) o‘z imkoniyatlarini to‘liq ro‘yobga chiqarishiga to‘sqinlik qilmasligi, aksincha, shunga xizmat qilishi lozim.

Tashkiliy madaniyat nazariyasi doirasida (E.Shayn modeliga asosan) muhit uch qatlamda tahlil qilinadi: ko‘zga ko‘rinadigan artefaktlar (me'yoriy hujjatlar, an'analar), e'lon qilingan qadriyatlar (missiya, strategiya) va asosiy, ko‘pincha ongsiz e'tiqodlar va tasavvurlar. Rivojlantiruvchi muhitni shakllantirish uchun ushbu uch qatlam o‘rtasida uyg‘unlikka erishish muhim ahamiyatga ega. Tashkiliy iqlim nazariyasi (R.Likert modellari) boshqaruv uslubining to‘rt toifasi - ekspluatator-avtoritar, ko‘ngilchan-avtoritar, maslahatlashuvchi va ishtirokchilik asosidagi muhit sifatiga ta’sirini ko‘rsatadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ishtirokchilik asosidagi boshqaruv uslubi qo‘llanilgan tashkilotlarda xodimlarning ijodiy faolligi va ishdan qoniqish darajasi ancha yuqori bo‘ladi.

“O‘rganuvchi tashkilot” konsepsiyasi (P.Senge g‘oyasi) zamonaviy OTM uchun alohida ahamiyatga ega. Bu konsepsiyaga ko‘ra, tashkilot a’zolari uzluksiz ravishda o‘z bilim va ko‘nikmalarini oshiradigan, jamoaviy tafakkur orqali muammolarni hal etadigan va o‘zgarishlarga moslashuvchan tizimni yaratishi lozim. Oliy ta’lim muassasasi, mohiyatan, aynan shunday “o‘rganuvchi tashkilot” bo‘lishi kerak bunda nafaqat talabalar, balki professor-o‘qituvchilar ham uzluksiz rivojlanish jarayonida bo‘ladi.

Rivojlantiruvchi muhitni shakllantirishning zamonaviy yo‘nalishlari. Yuqorida ko‘rilgan nazariy asoslarga tayanib, OTMda rivojlantiruvchi tashkiliy muhitni shakllantirishning quyidagi zamonaviy yo‘nalishlarini ajratish mumkin:

1) Ishtirokchilik asosidagi boshqaruvni joriy etish. Qaror qabul qilish jarayonlariga professor-o‘qituvchilar va talabalarni jalb etish (kafedra kengashlari, talabalar kengashlari, strategik rejalashtirishda fikr-mulohazalarni inobatga olish) orqali jamoada mas’uliyat va mansublik hissini kuchaytirish.

2) Raqamli kommunikatsiya tizimlarini rivojlantirish. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (korporativ platformalar, elektron hujjat aylanishi, onlayn-fikr-mulohaza tizimlari) orqali OTM ichidagi axborot almashinuvini tezlashtirish va shaffoflashtirish.

3) Uzluksiz kasbiy rivojlanish tizimini yaratish. Professor-o‘qituvchilarning malakasini oshirish, stajirovkalar, mentorlik dasturlari orqali kadrlarning ilmiy-pedagogik salohiyatini muntazam oshirib borish.

4) Innovatsion faoliyatni rag‘batlantirish mexanizmlarini joriy etish. Ichki grantlar, ijodiy loyihalarni qo‘llab-quvvatlash, xatolarga nisbatan "o‘rganish imkoniyati" sifatida yondashuvchi madaniyatni shakllantirish.

5) Psixologik xavfsizlik muhitini ta’minlash. Jamoa a’zolarining o‘z fikrini erkin ifoda eta olishi, tanqidiy mulohazalar bildirishdan qo‘rqmasligi uchun sharoit yaratish - bu innovatsion faollikning muhim sharti hisoblanadi.

6) Tashkiliy qadriyatlar tizimini mustahkamlash. OTMning missiyasi, strategik maqsadlari va qadriyatlarini jamoa a’zolari tomonidan chuqur anglanishi va qabul qilinishiga erishish, korporativ identifikatsiya darajasini oshirish.

7) Monitoring va baholash tizimlarini takomillashtirish. Tashkiliy muhit holatini muntazam o‘rganish (so‘rovnomalar, ijtimoiy-psixologik diagnostika usullari) va olingan natijalar asosida boshqaruv qarorlarini qabul qilish.

Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

Ko‘rib chiqilgan manbalar shuni ko‘rsatadiki, oliy ta’lim muassasalarida rivojlantiruvchi tashkiliy muhitni shakllantirish ko‘p qirrali, tizimli yondashuvni talab qiladigan murakkab pedagogik jarayondir. Bu jarayon nafaqat tashkiliy-boshqaruv chora-tadbirlari, balki psixologik-pedagogik, kommunikativ va qadriyatli asoslarni ham o‘z ichiga oladi. Zamonaviy sharoitda OTMning raqobatbardoshligini ta’minlashda rivojlantiruvchi muhitning roli tobora ortib bormoqda, chunki aynan shunday muhit professor-o‘qituvchi va talabalarning ijodiy, ilmiy va kasbiy salohiyatini to‘liq ro‘yobga chiqarishga xizmat qiladi. Ishtirokchilik asosidagi boshqaruv, uzluksiz kasbiy rivojlanish, innovatsion faollikni rag‘batlantirish va psixologik xavfsizlik muhitini ta’minlash kabi yo‘nalishlar bo‘yicha amalga oshiriladigan maqsadli chora-tadbirlar oliy ta’lim muassasalarida rivojlantiruvchi tashkiliy muhitni shakllantirishning samarali mexanizmi bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktabrdagi PF-5847-son “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontseptsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi Farmoni.
2. Ochilov M. va boshqalar. Pedagogika nazariyasi va tarixi. — Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
3. Yo‘ldoshev J.G‘. Pedagogik texnologiyalar asoslari. — Toshkent: O‘qituvchi, 2020.
4. Muslimov N.A. Bo‘lajak kasb ta’limi o‘qituvchilarini kasbiy shakllantirish nazariyasi va amaliyoti. — Toshkent, 2007.
5. OECD. Higher Education Governance and Innovation. — Paris: OECD Publishing, 2022.